

Oponentský posudek doktorské disertace Miroslava Paulíčka „Nikdo se neodváží říci, že je to nudné“

SOCIOLOGIE VYSOKÉHO A NÍZKÉHO UMĚNÍ

Předností předložené doktorské disertace (Praha 2012, 126 stran) je, že je důvtipná, přesná a stručná. Neznamená to, že by přinášela definitivní řešení unikavých problémů estetických a kulturně sociologických: to by nemohla být ani přesná, ani stručná - a důvtipnost by splaskla v pouhou exhibici stylistické virtuozity. Zaměřuje se důsledně na vyjasnění svého předmětu. Ten není jednoduchý. Všichni víme, že existuje tzv. umění vysoké a tzv. umění nízké, ale kdo z nás našel stabilní a obecně platná měřítka, jimiž lze jedno do druhého spolehlivě odlišit? Ve skvostném houslovém koncertu Albana Berga („Na smrt anděla...“) se v sólovém partu náhle ozve odrhovačka; její šklebný hnus připomíná uprostřed veleušlechtilého kontextu absurdní banalitu smrti, která nečekaně zardousí člověka mladého a krásného. Stravinský se inspiroval monotónním popěvkem neznámého flašinetáře, žalovali jej však dědicové Lannerovi. Co je tu vysoké a co nízké, resp. co všechno je tu nízké a co jakého stupně nízké?

Miroslavu Paulíčkovi nezbylo, než pokusit se o kritiku jazyka, jímž se tak květnatě a konfúzně o vysokém a nízkém umění mluví. Učinil tak na základě obsáhlé literatury, kterou cituje nebo parafrázuje střídavě a věcně. Postupuje pojem od pojmu (*Kánon, Shakespeare, Autor, Národ, Kýč, Vkus, Nic, Věk, Majetek a peníze, Vzdělání, Čas a tradice, Obrazové intermezzo*) a jednotlivé složky rozpravy o vysokém a nízkém a ještě k tomu umění se navzájem relativizují. Až v poslední podkapitole (*Kánon podruhé*) se tyto relativizace sbíhají na půdě sociologie umění, pojaté nápadně nikoli jako sociologie uměleckého díla, nýbrž jako sociologie jeho recepce.

Uvnitř tohoto rámce nalézá čtenář poučení i potěšení z jednotlivých epizod a úvah rozpravy. Je hezké, že se na str. 30 dočítáme o podnětech české sociologie umění. Přinejmenším u Masaryka bychom očekávali přesnější informaci, která by mnohé vysvětlila. Např. že Masaryk nevěnoval pozornost estetické stránce umění, za to dokázal umění využívat jako pramen k interpretaci sociálních jevů. Chápal je zkrátka kognitivně. V „České otázce“ přestřelil, když psal, že „Babička“ obsahuje celý problém ženy včetně prostituce. Těžko říci, co tím myslel, snad babiččin pobyt mezi vojáky za manželství s Jiříkem. Brilantní je však Masarykův výklad ruské modernizace z velké ruské literatury 19. století (tzv. II. díl „Ruska a Evropy“, vydaný až nedávno Petrem Demetzem).

Komentář [S1]: formaci

Sociologizující relativizace, ústící do výzvy k sociologii umění, chápané jako sociologie jeho recepce, je duchaplná. Přece však by tento postup oživilo a možná i usnadnilo vědomí mimosociologických souvislostí. V Comtově systému věd jsou sice tzv. humanitní vědy (předvědecké) nahrazeny sociologií jako vědou pozitivní, ta se však ve druhé polovině 19. století proměnila z vševědy v jednu ze speciálně vědných disciplín. Tak například interpretaci vkusu by usnadnilo nahlédnutí do filosofických a estetických dějin tohoto pojmu. Nevypadla by původní souvislost krásného se svatým, která se bohatě týkala i funkcí, aury, struktury vnímání. Tak by i výklad Benjaminova textu o umění ve věku své technické reprodukovatelnosti neulpěl na pouhé reprodukovatelnosti. Tak banální Benjaminův esej není. Jde v něm hlavně o proměnu struktury vnímání, způsobenou zkušeností s pobytem v davu: kontemplativní vnímání umění s auroou ustupuje vnímání šokem, bezprostřednímu sepětí signálu a reakce, na základě něhož se smějeme grotesce, kreslenému vtipu, zvykli jsme si na filmový střih apod. Zevrubněji vysvětlují tento zlom zkušenosti Benjaminovy baudelairovské studie.

Autor správně připomíná, že Rorty rozvíjí romantickou ironii, jak ji známe od Friedricha Schlegela. Intertextualita jako základ komiky, podobně jako teze, že dosažení stylu je začátkem konce umění, patří ke stěžejním podnětům ruského formalismu; francouzští novostrukturalisté je vědomě rozvíjeli. O „*Nic*“, záslužně doceňovaném, by se autorovi snáze a obsažněji psalo na struně heideggerovské nebo širě fenomenologické. Jako bývalý maturant na Jedenáctileté střední škole

Dra Zdeňka Nejedlého v Dobrušce (1958, s vyznamenáním) musím vysoce ocenit, že Miroslav Paulíček mile připomíná Františka Ladislava Heka, v bibliografii však bohužel jméno dobrušského kupce a kulturního činitele nebo též jiný údaj pramenný chybí. O letošních prázdninách jsem se přesvědčil, že Hekův dům stále ještě stojí a v bývalém ghettu okřály některé domy a synagoga; pstruzi v Mělčanech a na Skalce prý neberou, anebo jen malí.

Připomínky, jež jsem uvedl k textu disertace, jsou spíše než jako výtky míněny jako podněty k další možné diskusi. Protože předložená disertace má nevšední úroveň odbornou i jazykovou, je čtivá a svěžího ducha, mohu jen doporučit k obhajobě s klasifikačním návrhem **výborně**.

V Šošůvce 7. září 2013

CSc.

Univ. Prof. PhDr. Jaroslav Střítecký,